

Koten, Jiří

Narativní časoprostor v rodových kronikách o Štilfridovi a Bruncvíkovi a o Meluzíně

Bohemica litteraria. 2019, vol. 22, iss. 1, pp. 7-16

ISSN 1213-2144 (print); ISSN 2336-4394 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/BL2019-1-1>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/141139>

License: [CC BY-NC-ND 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/)

Access Date: 29. 11. 2024

Version: 20220831

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

studie

Narativní časoprostor v rodových kronikách o Štilfridovi a Brunčvíkovi a o Meluzíně

Jiří Koteň

ABSTRACT

The Narrative Space-time in the Dynastic Chronicles of Stilfrid, Brunčvik and Melusine

The paper focuses on the way in which time and space are constructed in Czech late-medieval dynastic chronicles (*Chronicle of Stilfrid* and *Chronicle of Brunčvik* and the *Chronicle of Melusine*). The interpretation is based on Bakhtin's chronotope theory, as well as on narratology, which has in recent years increasingly reflected upon the development of functions and forms in narratives from different historical periods. In the time of their appearance the analyzed texts introduced innovations in the concept on narrative time and space. They can be clearly observed in the represented perception of time, which began to demonstrate a higher level of mimesis. Narrators incorporated the chronicler's perception of time and provided thorough information about the exact timing of events. Space mimetism (forming of topography) is mainly achieved through personification (getting to know the foreign world, for example, is represented as a sexual relationship of knight Brunčvík with the virgins of Europe and Africa; one of the sisters of the maiden Melusine bears the name of Palestine etc.).

KEYWORDS

Diachronic narratology; Fictional time; Fictional space; personification.

KLÍČOVÁ SLOVA

Diachronní poetika vyprávění; fikční čas; fikční prostor; personifikace.

V předkládané studii se zamyslím nad způsoby zobrazení, kterými zábavná próza vytvořená v pozdním středověku konceptualizovala čas a prostor. Vycházím jednak z již klasické teorie tzv. chronotopů, již rozvinul Michail Michajlovič Bachtin (srov. BACHTIN 1980), jednak z poznatků soudobé naratologie, která v posledních letech ve zvýšené míře reflektuje problematiku poetiky vyprávění rozmanitých historických epoch.¹ Materiálem, jež se zde pokusím důkladně analyzovat, budou texty rodových pověstí, které se od 16. století staly populárními lidovými knížkami. Konkrétně půjde o diptych *Kroniky o Štilfridovi a Kroniky o Bruncvíkovi* a o *Kroniku o Meluzíně*.

Zdůrazňuji, že mým cílem není hlubší poznání samotných textů, nýbrž v první řadě hlubší poznání složek časoprostorové výstavby – platí to zvláště o „kronikářském“ čase a o personifikaci prostoru. Výběr textů byl motivován právě výskytem příbuzných časoprostorových jevů. Konfigurace zobrazeného času a prostoru v narativních textech chápu jako literární jevy „dlouhého trvání“.² Nepovažuji proto za nezbytné zabývat se složitou komparativní, žánrovou a genetickou problematikou zkoumaných děl. Všechny analyzované prózy, jejichž nejstarší verze objevily námět v prostředí královských dvorů v čase lucemburské dynastie, prokázaly kromobyčejnou životnost – jejich další verze a adaptace vzbuzovaly zájem čtenářů takřka ještě po celé 19. století. V této studii budu pracovat s nejdostupnějšími edicemi obou textů.³

Abych mohl uvažovat o zvláštnostech zobrazování fikčního časoprostoru ve sledovaných textech, popíši nejprve typ narativního časoprostoru s nižším stupněm (resp. intenzitou) mimetismu. Podle mého soudu jde o typ příznačný pro skladby veršované rytířské epiky,⁴ která byla produktivní složkou písemnictví i v čase pravděpodobného vzniku *Štilfrida* a *Bruncvíka*. Pro snazší ilustraci budu vlastnosti tohoto časoprostorového typu dokládat na konkrétním materiálu, kterým je veršovaná skladba *Tandariáš a Floribella*. Česká verze vznikla ve 14. století výrazným zkrácením obsáhlejší dvorské romance, již vytvořil bavorský básník Pleier ve 13. století.

Romance o Tandariášovi představuje typický příklad časoprostoru, pro který Bachtin zavedl termín dobrodružný chronotop. Popsal ho jako zobrazení cizího světa v dobrodružném čase (BACHTIN 1980: 226). Nejpriznačnější vlastnosti

1) Pro základní povědomí o „historizaci“ či „medievizaci“ naratologie srov. programový článek Evy von Contzen „Why We Need a Medieval Narratology: A Manifesto“, *Diegesis: Interdisciplinary E-Journal for Narrative Research* 3.2 (2014): 1–21. Český překlad studie se připravuje v časopise *Česká literatura*.

2) O využití Braudelova pojmu v literární vědě srov. DOLEŽEL 2014: 160.

3) Údaje o vydáních uvádím v soupisu použitých pramenů za textem studie.

4) V zahraniční literatuře se uplatňuje také pojem dvorská romance.

dobrodružného časoprostoru shrnuji do bodů, v nichž se opírám právě o pozorování časoprostorových parametrů v *Tandariášovi a Floribelle*:

1. Vyprávění dvorské romance, jako je *Tandariáš*, časovost nezná. Hrdiny plynutí času nepoznamenává, nestárnou, neprojevují se na nich ani zranění, ani stesky z odloučení. Když na konci příběhu Tandariáš od krále Artuše konečně dostane svolení oženit se s Floribellou, vypravěč oznamuje, že hrdinové mají „ráj navěky“ (PETRŮ – MAREČKOVÁ /eds./ 1984: 309).⁵
2. Efektu (náhradní) časovosti je docíleno vyprávěním po sobě jdoucích zkoušek. Pokud chce básník vyvolat zdání časového trvání, zkoušky se násobí, tj. zrcadlově stejné zkoušky se vypravují opakovaně. V *Tandariášovi* jde o dobývání hradů strážných obry. Rytíř obra pokaždé přemůže a o svém vítězství posílá zprávu. Líčení vítězství nad obrem se opakuje třikrát ve shodně pojatých strofách. Podobně je vyprávěný čas protahován, když se třikrát podle stejného schématu vypravují hrdinova turnajová vítězství.
3. Vyprávění, které do zobrazení nevtahuje časovou zkušenost, je založeno na pohybu hrdiny prostorem. Prostorový příběh se ve skladbě o Tandariášovi začíná příjezdem Floribelly, který vyústí v královský slib trestat jakoukoliv nectnost. Jakmile se Tandariáš a Floribella do sebe zamilují, vzniká konflikt se zákazem, který vyústí v další prostorový pohyb – v útěk milenců z Artušova dvora. Útěk má za následek pronásledování (pohyb králova vojska), zajetí Floribelly (pohyb hrdinky zpět na královský dvůr) a další putování Tandariáše na nová místa, která přinášejí další zkoušky. Jako pohyb prostorem lze popsat i šťastný konec příběhu: Tandariáš se vrací na Artušův dvůr.
4. Fikční svět dvorské romance obsahuje jasnou hranici, která vytváří prostorovou diskontinuitu. Svět je nejčastěji zobrazen jako dvojdomý, přirozená a fantastická jsou od sebe ostře odděleny. Přirozená oblast představuje křesťanský svět Artušovy říše, za kterou se rozprostírá cizí oblast obrů, trpaslíků a pohanů. Romance o Tandariášovi však nezobrazuje cizí svět jako divokou říši hrůzy a nebezpečí, nýbrž spíše jako prostor kořisti a dobývání.

Pokusil jsem se shrnout typické rysy dobrodružného chronotopu, který vystihuje rytířskou epiku. Připojím ještě několik dalších poznatků. Prostor tohoto typu, jak si všímá Uta Störmer Caysa (srov. STÖRMER CAYSA 2007: 79–84),

5) Pro literární temporalitu dvorské epiky používá Jacques LeGoff výstižný pojem „románová věčnost“ (srov. LeGoff 1999: 97).

není mimetický. Prostorová určenost slouží výhradně potřebám hrdinova jednání (cizí svět je v *Tandariášovi a Floribelle* prostorem dobývání, svět křesťanské domoviny je prostorem uznání rytířské slávy). Diskontinuita křesťanského světa a neznámé ciziny odráží středověké „bipolární“ chápání světa jako centra a periferie, světa křesťanů a nevěřících, mikrokosmu a makrokosmu apod. Také preference prostoru nad časem má hluboký původ ve středověkém chápání světa. Jak doložil Aron Gurevič, zkušenost plynoucího času středověký člověk chápal mnohem méně jasně než kategorii prostoru, kterou si osvojoval nejen v každodenním tělesném pohybu prostorem, nýbrž i ve sdílených společenských a náboženských systémech, které mj. šířily prostorové dominantní příběhy poutě duše za spásou, cesty k božímu hrobu či křížových výprav (GUREVIČ 1978: 61).

Dobrodružný časoprostor *Tandariáše* tedy vytváří pozadí pro děj. Nenacházím v něm stopy po úsilí věrohodněji zachytit plynutí času nebo po zobrazení konkrétního prostoru. *Kroniky o Štilfridovi a Bruncvíkovi* a *Kroniku o Meluzíně*, kterým se budu věnovat nyní, chápu jako díla představující typ, ve kterém je patrná snaha o vyšší stupeň mimetismu. Dokladem toho je konečně již pojem „kronika“ v názvu všech 3 sledovaných děl. Také pojetí prostoru se v rodových kronikách navázaných na konkrétní geografický prostor zásadně mění – v hierarchii významových komplexů plní prostorové složky důležitější úlohu.

Kroniky o Štilfridovi a Bruncvíkovi, které spolu tvoří propojený povídkový diptych, se dochovaly již v rukopisech z 15. století. Vzniknout mohly již na konci 14. století (srov. KOLÁR 1960: 48–49). V základech obou povídek je příběh o vylepšení panovnického erbu českých knížat. Štilfrid se vydal do světa a ve službách neapolského krále porazil 12 slavných reků. Za své zásluhy získal do erbu orla. Štilfridův syn Bruncvík následoval otcova příkladu a do znaku získal lva, se kterým se spřátelil při rytířských dobrodružstvích, která prožil ve fantasticky ztvárněných zemích.

Kronika kratochvilná o ctné a šlechetné panně Meluzíně má původ v historii ze 14. století, která vznikla na objednávku vévody z Berry, Marie z Baru a moravského markraběte Jošta Lucemburského. Rodová pověst Lusignanů se v českém prostředí rozšířila jako překlad německé prozaické verze Thuringa von Ringoltingen (německy 1456) nejpozději v r. 1555 (srov. IBID.: 68). Hrdina Raymond se setkal s pannou Meluzínou, díky které se stal mocným pánem. Nedodržel ale slib, že v sobotu nebude manželku sledovat, a spatřil, jak se krásná žena proměňuje od pupku dolů v hada. Štěstí Raymonda a Meluzíny je ztraceno, jejich synové však získali slávu a v mnoha zemích i panovnický trůn.

Časoprostor *Kroniky o Štilfridovi* na první pohled odpovídá témuž dobrodružnému chronotopu, který jsem popsal na příkladu *Tandariáše*. Příběh není časový, ale prostorový, je vystaven na půdorysu cesty za dobrodružstvím. Temporalita je založena na času zkoušek, jež se opakují podle shodného vzorce. *Štilfrid* tedy aktualizuje dobrodružný časoprostor jen málo. Proč jsem ho tedy zahrnul do analýzy? Povídka je zajímavá ve spojení s *Bruncvíkem*. Již začátek *Kroniky o Štilfridovi* představuje hrdinu jako Bruncvíkova otce. Znamená to, že se počítalo s tím, že vyprávění bude čteno jako součást cyklu.⁶ Zakončení příběhu se už od zvyklostí dvorských romancí odlišuje. Příběh končí návratem do Čech a Štilfridovou nečekanou smrtí. Hrdina tedy nestojí mimo čas. Naopak, plán plynoucího času je nezávislý na plánu hrdinských zkoušek. Přináší smrt a střídání vladařů. Spojení obou povídek tedy rozvrhuje příběh do času dynastie.

Ještě zřetelnější proměnu časové kategorie přináší navazující *Kronika o Bruncvíkovi*. Příklon k mimetičtější temporalitě je zde již naprosto průkazný. Vyprávěč si dává záležet na tom, aby přesně informoval o čase příběhu. Dozvídáme se, že se Bruncvík vydal na cesty dva roky a tři měsíce po otcově smrti. Čtvrt roku prožil na moři, tři léta na ostrově s magnetovou horou. Nechybí informace, že celé dobrodružství naplnilo lhůtu sedmi let, jak dlouho Brunvíka doprovázel lev atd. Údaje o trvání zkoušek jsou precizní. Vyprávění naplňuje svůj titul a stává se kronikou hrdinových dobrodružství.

Na první pohled by se mohlo zdát, že prostorová kategorie je v *Bruncvíkovi* pojata opět v duchu pravidel dobrodružného chronotopu. Diskontinuita prostoru mezi oblastí domova a cizí oblastí je zachována. Zatímco zmínka o Čechách a o Praze působí věrohodně (v těchto pasážích není náznak čehokoliv nepřirozeného), prostor cizích zemí je fantastický. Nescházejí v něm podivuhodné přírodní jevy (magnetová hora), bytosti (bazilišek, pták Noh) a kouzelné předměty (prsten, který propůjčuje sílu, meč, jenž seká hlavy na povel). Klíčový význam ale má skutečnost, že kronika plní funkci oslavné alegorie (srov. KOLÁR 1999). Je tedy pravděpodobné, že autor ve vyprávění neztvárnil vlastní představy o světě a přírodě, nýbrž že spíše usiloval o vylíčení dobrodružství, jejichž neuvěřitelnost by zesilovala velikost a slávu českého panovníka.

Alegorický plán je návodný v pojmenování fantastických bytostí a míst. Bruncvík se na ostrově, kde je vězněm, setkává s podivuhodnou pannou, která nese jméno Evropa. Bytost má panenskou hlavu a ruce, „zbytek je všecko ryba“ (ed. KOLÁR 1983: 167). Rytíř se Evropou táže, je-li dobrá, či zlá, a dostává neurčitou

---

6) Podle Jaroslava Kolára je pravděpodobné, že autor *Bruncvíka* zároveň přepracoval (zapustil do cyklu) *Štilfrida*. Kolár stanovisko přejal od A. M. Pančenka (KOLÁR 1999: 68).

odpověď. Vyprávění dále zmiňuje již jen to, že Bruncvík s pannou přebýval a hledal u ní útěchu. Co to znamená? Přikláním se k hypotéze naznačené již Jaroslavem Kolárem, že podivný sexuální poměr s nelidskou bytostí zvyšuje Bruncvíkův kredit hrdiny – analogicky fungují zrudné „vady“ na těle synů Meluzíny. Bruncvík si podmaňuje přírodu, jako si muž podmaňuje ženu, stává se jejím pánem. Jinou funkci motiv s Evropou ve vyprávění neplní.

Podobných motivů ale najdeme v *Kronice* více. Bruncvík poráží Baziliška na hradě, „jemuž říkají Arabia“ (IBID.: 171), posléze zachraňuje pannu jménem Afrika. Se ženou, která má místo nohou hadí ocasy, Bruncvík žije jako manžel. Afrika je mu oddaná a důvěřuje mu. Jakmile od ní rytíř získá kouzelný meč, opouští ji a její zemi vyvraždí. Autor příběhu se zjevně neobával možnosti, že publikum knížky bude chápat poměr s pohanskou bytostí jako nerytířské chování, a to ani vzhledem k Bruncvíkově právoplatné choti v Čechách. Prostor je tedy nadále zobrazován jako abstraktní a fantastický, avšak postavy Evropy a Afriky personifikují geografické znalosti doby, v níž *Bruncvík* vznikl. S alegorií do příběhu vstupuje prostor reálného světa, v němž hrdina dokázal uspět. Cizí země se mu vzdávají, jako se ženy vydávají napospas mužů.

Kronika o Meluzíně je obsáhlejší a propracovanější než *Kroniky o Štilfridovi a Bruncvíkovi*, avšak při zobrazování časoprostoru používá podobné, místy téměř identické metody. Znovu se uplatňuje kronikářský čas: příběh rekapituluje vývoj událostí den za dnem. Vypravuje se, co se „stalo nazítří“, jak se události vyvinuly „pak druhý den“ atd. Přesto i v *Meluzíně* ještě najdeme prvky typické pro temporalitu rytířské epiky. Platí to např. o vyprávění Meluzíniých porodů, jež jsou zprostředkovány jako opakovaná zkouška: „Opět Meluzína měla syna třetího...“; „opět měla syna pátého“ atd.

*Kronika o Meluzíně*⁷ je – podobně jako Bruncvík – rovněž ukotvena v rodovém čase. Vypravuje příběh Raymundovy a Meluzíni dynastie. S genealogickým časem se pojí další inovace. Podle Martina Nejedlého si vévoda z Berry, který si u Jeana d'Arrase objednal nejstarší verzi *Meluzíny*, často pročítal jednak Boëthiovy spisy, jednak báseň *Lék Fortuny* Guillaumea de Machaut. Vévoda prý „měl upřímný strach z nevyočitatelné síly Fortuny“ (NEJEDLÝ 2003: 70). Námětem *Kroniky o Meluzíně* je příběh o vzestupu a pádu hrdiny. V Arrasově verzi byl motiv Fortuny všudypřítomný, v českém překladu Thüringovy verze již není

7) *Kronika o Meluzíně* byla lidovou adaptací veršovaného románu jakéhosi Coudretta, která ovšem čerpala z díla Jeana d'Arras, jenž nejstarší verzi rodové kroniky vytvořil přímo na objednávku francouzské dynastie Valois a s nimi spřízněných Lucemburků. Z hlediska evoluce látky také Jean d'Arras čerpal ze starších předloh, některé motivy si pravděpodobně vypůjčil z děl Waltera Mappa *De nugis curialium* nebo *Otia imperialia* Gervaise z Tilbury, kteří možná čerpali ze starších helénských námětů (LeGOFF 2010: 205–207).

zmiňován explicitně. Přetrval ale jako základní osa příběhu. Když nešťastný Raymond potkává Meluzínu poprvé, víla mu slibuje „štěstí a bohatství na tomto světě“ (ed. KOLÁR 2000: 18). Když šťastný Raymond poruší slib, Meluzína mu naopak sděluje, že „z tvého rodu nebude mít štěstí nikdo“ (IBID.: 70). Osud hlavního hrdiny *Kroniky* funguje jako mohutná ilustrace vrtkavé přízně štěstěny. Středověký člověk si ji představoval jako pohyb po obvodu Fortunina kola. Setkání s Meluzínou Raymunda nejprve vyneslo na samý vrchol moci a slávy, porušení slibu ho ale po čase znovu srazilo na dno. Dodávám jen, že syžetový půdorys kopírující kolo štěstěny není ve výstavbě pozdně středověkého či renesančního příběhu ničím neobvyklým. Podobnou kompozici má mj. i syžet *Fortunata* (srov. KOTEN 2017: 696–697).

V *Meluzíně* jsou hrdinové strůjci svého osudu. Raymond se provinil, když porušil slib. Meluzínin otec Helmas neudržel zdrženlivost v manželčině šestinedělí. Meluzínin vnuk nedbal hrozby incestu a zatoužil po matčině sestře Melior. Mužské postavy přestoupily zakázaná tabu a musejí být potrestány. Opakuje se tedy podobná metoda personifikace, kterou jsme již poznali v *Bruncvíkovi*, kde rybí a hadí panna zosobňovaly prostor cizích zemí, resp. kontinentů. V *Meluzíně* ženské hrdinky nepersonifikují geografický prostor, nýbrž prostor přírodních sil a přirozených zákonů.⁸ Provinění proti řádu přírody, která je v augustiniánské koncepci krásná i příšerná jako všechna božská stvoření (včetně hadích panen), jsou ztvárněna jako prohřešky proti zachování ženské sexuální čistoty. Mužští hrdinové na sebe přivolávají trest, protože vstoupili do zakázaného území žen.

Přesto v *Kronice o Meluzíně* najdeme i postavu, která nepersonifikuje symbolický prostor přírodních sil, nýbrž konkrétní geografický prostor. Druhá sestra Meluzíny se jmenuje Palestina. V příběhu se poprvé objevuje jako jedna ze tří panen u studny. O identitě Palestiny se dozvídáme více až v kapitole, která je věnována dobrodružstvím Meluzínina nejstatečnějšího syna Goffroje. Na náhrobku vytesaném ve skále objevuje Goffroj tajemství svého rodu. Protože Meluzína a její sestry pomstily svou matku, každá z nich obdržela „dar“. Nejmladší Meluzína dostala dračí ocas, starší Melior krahujce, kterého byla nucena strážnit na hradě v Arménii, konečně nejstarší ze sester, Palestina, „musí hlídat poklad svého otce tak dlouho, dokud nepřijede někdo z našeho (tj. Meluzínina) rodu, který se pokladu zmocní, aby mu posloužil k dobytí země zaslíbené a božího

---

8) Personifikaci zlověstných přírodních sil, která nápadně připomíná *Kroniku o Bruncvíkovi* a *Kroniku o Meluzíně*, nacházím rovněž v prozaickém *Alexandrovi*: „v Babyloní žena porodila syna, kterýžto od vrchu až do pupka jmějieše člověče podobenstvie, a ta částka bieše mrtva, ale od pupka až do pat, ta bieše podobenstvie rozličných hovad...“ Srov. KOLÁR 1983: 132. Výskyt monstra zde funguje přesně opačně než v *Bruncvíkovi*, kterému přineslo štěstí a slávu, v *Alexandrovi* je předzvěstí hrdinova pádu.

hrobu v Jeruzalémě“ (ed. KOLÁR 2000: 84). V jedné ze závěrečných kapitol je potom příběh o Palestině dovyprávěn: Meluzínina sestra stráží rodový poklad v Aragonii. Ani nejstatečnější rytíř z Artušova dvora se přes obludy, které chrání Palestinin hrad, k pokladu neprobil. Goffroj se tedy rozhodl za Palestinou vypravít a ve zkoušce uspět, ale dříve než se vydal na cestu, onemocněl a zemřel. Příběh má otevřený konec. Palestina zůstává strážkyní rodového pokladu, který nástupcům otevře cestu k získání Jeruzaléma.

Výklad personifikace Palestiny se jeví nekomplikovaně. Podobá se příběhu o Bruncvíkovi, který získal slávu tím, že mužskou silou ovládl Evropu a Afriku. Podobné je to v *Meluzíně*: Podrobení si tajuplné víly Palestiny ve skutečnosti znamená politický zisk ve stejnojmenném prostoru. Uspět ale může výhradně následník rodu Lusignanů, tj. přímý dědic víly Meluzíny, která je s Palestinou pokrevně spojená. Pověření Meluzíniných potomků ochraňovat křesťanstvo a boží hrob tedy vyplývá z rodového dědictví, ze společné krve. Nárok všech ostatních, byť by šlo o sebestatečnější hrdiny, nemůže být legitimní. Připomínám, že za potomky Meluzíny se nepovažovali jenom francouzští, nýbrž i čeští králové z rodu Lucemburků.

Pokusil jsem se zde vyložit, jak se kategorie času a prostoru proměňovala v jednom typu pozdně středověkých vyprávění. Rodové kroniky (či erbovní pověsti) pozdního středověku sice využívaly některé prvky dobrodružného chronotopu, v mnoha ohledech však přinesly zásadní odlišnosti. Dobře patrné jsou v samotném pojetí času, které dosahuje vyššího stupně mimetismu. Vypravěči zapracovávají kronikářské pojetí a důsledně informují o přesné časovosti událostí. V rodových pověstech se také objevuje dynastický čas střídajících se generací, které zápasí o přízeň štěstěny, jež bývá vrtkavá a dočasná. Tvůrčí technika, kterou vystihuje úsilí o věrohodnější zobrazení času, se ale v rodových kronikách stává přímo konstitutivní složkou žánru.⁹

V konfrontaci s rytířskou veršovou epikou (s dvorskou romancí) je zjevný i zvýšený zájem o kategorii prostoru, která přestává plnit nedůležitou funkci dějových kulis. Geografický prostor vstupuje do významového jádra vyprávění, a to nejen jako přímý objekt zobrazení (domovina v *Bruncvíkovi*, dobytá území v *Meluzíně*), nýbrž i v hávu alegorie a personifikace. Prostřednictvím těchto prostředků stylizovali autoři a upravovatelé sledovaných narativních textů fikční světy tak, aby odkazovaly na skutečnost – ať už jde o řád a tajemství aktuálního světa (Meluzína), nebo o jeho skutečnou topografii (Evropa, Afrika, Palestina).

9) S trochou nadsázky by snad bylo možné konstatovat, že dynastický čas hraje podobně významnou/konstitutivní roli např. v žánrech severských ság.

Příspěvek vznikl v rámci grantového projektu GA ČR 18-04420S. Proměny narativních způsobů v české próze I.

PRAMENY

- 1983 „Kronika o Štilfridovi“, in Jaroslav KOLÁR (ed.): *Próza českého středověku* (Praha: Odeon), s. 149–162
- 1983 „Kronika o Bruncvíkovi“, in Jaroslav KOLÁR (ed.): *Próza českého středověku* (Praha: Odeon), s. 163–178
- 2000 „Kronika kratochvilná o ctné a šlechtěné panně Meluzíně. Kterážto opět znovu jest v jazyku českém vytištěná“, in Jaroslav KOLÁR (ed.): *Tři knížky lidového čtení. Meluzína. Magelona. Jenovefa* (Praha: Nakladatelství Lidové noviny), s. 7–110
- 1984 „Tandariáš a Floribella“, in Eduard PETRŮ – Dagmar MAREČKOVÁ (eds.): *Rytířské srdce majíce* (Praha: Odeon), s. 257–310

LITERATURA

- BACHTIN, Michail Michailovič
1980 „Čas a chronotop v románu“, přel. Daniela Hodrová, in též *Román jako dialog* (Praha: Odeon), s. 222–377
- CLASSEN, Albrecht
2009 „Objects of Memory as Hermeneutic Media in Medieval German Literature: Hartmann von Aue's *Gregorius*, Wolfram von Eschenbach's *Parzival*, Thüring von Ringoltingen's *Melusine*, and *Fortunatus*“, *Amsterdamer Beiträge zur älteren Germanistik* 65 (2009), s. 159–182
- CONTZEN, Eva von
2014 „Why We Need a Medieval Narratology: A Manifesto“, *Diegesis: Interdisciplinary E-Journal for Narrative Research* 3.2, s. 1–21
- DOLEŽEL, Lubomír
2014 *Heterocosmica II. Fikční světy soudobé české prózy* (Praha: Karolinum)
- GUREVIČ, Aron
1978 *Kategorie středověké kultury*, přel. Jaroslav Kolár (Praha: Mladá fronta)
- KOLÁR, Jaroslav
1960 *Česká zábavná próza 16. století a tzv. knížky lidového čtení* (Praha: Nakladatelství ČSAV)
1999 „K otázce alegorických plánů v staročeských povídkách o Štilfridovi a Bruncvíkovi“, in též: *Návraty bez konce* (Brno: Atlantis), s. 67–87

KOTEN, Jiří

2017 „Heterochronic Representation of Magic in Czech Chapbooks“, in Albrecht Classen (ed.): *Magic and Magicians in the Middle Ages and the Early Modern Time* (Berlin and New York: Walter de Gruyter), s. 685–704

Le GOFF, Jacques

2002 [1999] „Čas“, in týž – Jean-Claude Schmitt (ed.): *Encyklopedie středověku* (Praha: Vyšehrad), s. 91–98

1980 „Melusine: Mother and Pioneer“, in týž: *Time, Work & Culture in the Middle Ages*, trans. by Arthur Goldhammer (Chicago: The University of Chicago Press), s. 205–207

NEJEDLÝ, Martin

2003 *Fortuny kolo vrtkavé. Láska, moc a společnost ve středověku* (Praha: Nakladatelství Aleš Skřivan ml.)

SHAW, Jan

2016 *Space, Gender, and Memory in the Middle English Romance. Architectures of Wonder in Melusine* (New York: Palgrave Macmillan)

STÖRMER-CAYSA, Uta

2007 *Grundstrukturen mittelalterlicher Erzählungen. Raum und Zeit in höfischen Roman* (Berlin and New York: Walter de Gruyter)

Mgr. Jiří Koten, Ph.D., jiri.koten@email.cz, Ústav pro českou literaturu AV ČR – Katedra bohemistiky Pedagogické fakulty Univerzity Jana Evangelisty Purkyně, Ústí nad Labem, Česká republika / Institute of Czech Literature of the CAS – Department of Czech Studies, The Faculty of Education, University of Jan Evangelista Purkyně, Ústí nad Labem, Czech Republic

Toto dílo lze užít v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-NC-ND 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.